

רישומים בקצרה לתולדות רבינו המחבר

הגה"ק רבי מאיר א"ש זי"ע אב"ד אונגוואר

נולד בשוסבורג בחורף שנת תק"מ לאביו הצדיק הנסתר רבי יהודה לייב ש"ץ דאייזנשטאדט, שהיה גדול בתורה, ופ"א בא גדול אחד לשבות שם כדי להציג את מועמדו לתורה לרבנות אונגוואר, ודרש בשב"ק ורי"ל פלפל עמו הלך ושוב, והרב ההוא נסוג לאחור באומרו: "אם הש"ץ בקהילתכם גדול בתורה כ"כ איך אעלה על במתי א"ב ב"ד להיות פה רב ומורה". הוא היה בנו של הגה"ק רבי מאיר אב"ד יאקא אשר היה מגולי פולין. אמו מרת חיילה היתה ממשפחת הגה"ק ר' שמשון ווערטהיימער אב"ד וויען.

תחילת לימודו היתה אצל אביו. אח"כ למד אצל הג"ר רפאל ב"ר מנלי העלין מגלוגא זצ"ל דומ"צ אונגוואר, [בכתבי יד ששרדו ממנו מביא מספר פעמים בכבוד רב מה שהעיר לו רבינו בילדותו, ואחר פטירתו כ"ב שבט תקפ"ב, אמר רבינו אחריו קדיש, כי לא הניח אחריו זש"ק] ואח"כ בא לרבו המובהק הגאון הקדוש החתם סופר והיה מראשוני תלמידיו. בשנת תקס"ב נישא לזוגתו מרת חנה בת הגה"ק רבי דוד דייטש זי"ע אב"ד עיר חדש מח"ס אהל דוד. בעודו בצעירותו בערך בשנת תקס"ז נתקבל לאב"ד ביאה והיה לו שם ישיבה חשובה, ואח"כ בשנת תקע"ז לבאלאש יארמוט, שם ישב ח"י שנים והרביץ תורה לשישיים בחורים. ביום ה' כ"ג אלול שנת תקצ"ה נתקבל לאב"ד דעוב"י אונגוואר שם כיהן עד סוף ימיו. נקרא לרבנות מונקאטש אך סירב בענוותנותו באומרו כי מה יהיה להם נחת ממנו אחרי כי עששו עיניו (אח"כ חזר לו מאור עיניו). בשנת תקצ"ו נישא לזוגתו השניה מרת נעכא בת הג"ר יואב אב"ד סטאנאב אלמנת הג"ר יצחק פרענקל. [עי' בשו"ת חת"ס יו"ד סי' שמת בענין הנישואין בתוך השנה]. נלב"ע אור ליום ו', כ"ד טבת שנת ברי"ת ומנ"כ באונגוואר. העמיד מאות תלמידים וכמעט כל גדולי הדור ההוא באונגוואר תלמידיו הם.

ספריו:

שו"ת אמרי אש,

אמרי אש עה"ת (י"ל מחדש ע"י מכוננו בספר "אמרי אש-חומת אש", ב"ב תשס"ג),

אמרי בינה על הש"ס,

אמרי יושר-דרשות, הגש"פ אמרי אש.

כמו"כ י"ל ספר מנהגיו ותולדותיו "זכרון יהודה".

כן נדפסו תולדותיו ומופתיו ב'תולדות אנשי שם' ו'תולדות אנשי מופת' מרח"ל בריון [גרוד תש"ג].

יוצ"ח:

(א) בנו מ"מ הגה"ק רבי מנחם אב"ד אונגוואר	(ד) חתנו הגה"ק רבי צבי הירש ווייס אב"ד דאמבראווא
(ב) בנו הגה"ק רבי יהודה אב"ד סאבאראנץ	(ה) חתנו רבי שמעון הכהן קעהלמאן
(ג) בנו הג"ר חיים אשר נסתלק בצעירותו.	(ו) חתנו רבי מרדכי לייב בנעט מיארמוט.

רבו החתם סופר:

בשבחו ואמר בזה"ל: "ווען איך ניכט פרעשבורגער רב ווארע איך אויך ר' מאיר א"ש", כלומר אם לא הועמס עליו משא רבנות פרעשבורג היה עוסק כ"כ בתורה עד שנתהווה לבקי כמוהו.

גם מתוך עשרות התשובות שנדפסו בשו"ת חת"ס נכרת החביבות וההערצה. לאחר שנתקבל לרבנות אונגוואר קיבל רבי מאיר אגרת מהחת"ס וראה שהשמיט תואר "תלמיד" ממנו. מיד שם לדרך פעמיו לרבו הגדול בחושבו שרבו מקפיד עליו מאיזה ענין שהוא. החת"ס בראותו שאל מה יום מיומיים, וע"ז אמר לו: "ראיתי במכתבו שרבינו זקן ששכח תלמיד"ר", השיב לו הח"ס: "ח"ו, לא רציתי להיות מתכבד בקלון חבירו שאתה תלמידי...", ולבנו הגרש"ס מקראקא אמר: "ער איז מיר איבערן קאפ געוואקסן, לוא היה לי זמן רב כמוהו הייתי גם אני בקיא כמותו בקדשים וטהרות". (דרשות ח"ס בהקדמה).

רבינו הרגיש בפטירת רבו, כפי שיספר שבשנת ת"ר בהושענא רבה נולד לרבינו נכדו הגה"ק רבי משה ווייס אב"ד זבאראב, ואחר ימים מועטים בכ"ה תשרי נסתלק החת"ס, אך היות שידעו שנפש רבינו קשורה בנפש רבו, ופחדו מאד שמא יחלה מרוב צער, לא הודיעוהו מזה. בליל הוואכנאכט לאחר הסעודה נכנס חתנו אבי הבן הגה"ק רבי צבי הירש ז"ע אב"ד דאמבראווא לחמיו לשאלו בענין השם שיתן לבנו, ורצ"ה שידע מפטירת החת"ס מאד חשקה נפשו לקראו על שמו, אך יען שהסתירו זאת מרבינו, אמר לו שרוצה לקראו ע"ש זקיניו ר' משה מאמשיק. ורבינו השיבו: בני בני, למה תרצה לדבר אתי בחכמה וכו', כבר ביום כ"ה לחודש ראיתי בהקיץ ס"ת לבוש שחורים, כי תוה"ק מקוננת על רבי הקדוש שנלב"ע, ובכל יום הייתי מתפלל על אריכות ימיו עד שחזיתי המתזה הזה, וע"כ תקרא שמו משה כאשר חפצת על שמו.

רבו המובהק היה רבינו החתם סופר. רבות יסופר נפלאות מהקשר הנפשי וההערצה בין הרב לתלמיד. בראשית עומדו לפני רבו אמר עליו כי סברתו זכה וברורה כסברת הרשב"א, בהזדמנות אחרת אמר עליו שלא היה לו תלמיד המחכים רבותיו כמוהו, ושלא ראה בקי כמותו במשך עשרים שנה. כאשר היה איזה דבר הקשה אמר להעומדים לפניו, נכתר זעיר עד יבא האיתן הלז ויאירו דבריו בהלכה. בליל ש"ק היה נוהג החת"ס לברך את תלמידיו ופ"א כשבירך את מהר"ם א"ש אמר שמרגיש קדושה בבחור זה (מפי גאב"ד ערלוי שליט"א).

בחורף שנת תקס"ב חלה מרן החת"ס בחולי השיעול, ואסרו עליו הרופאים לומר השיעור, ולכן אמר השיעור בלחש לרבינו, והוא השמיעו ברמה בפני התלמידים, כמו שנרמז בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קכ"א המופנית להגה"ק בעל אהל דוד, וכתוצאה מכך נסתבב שנעשה לחתנו.

בשנת תקצ"א באמצע השובבי"ם לא יכול להשלים התעניות אשר נהג בהם עד שנה זו ועזבוהו כוחותיו והוצרך מחמת זה ליסע למרחץ מים חיים בעיר אויבען ותכהינה עיניו מראות ויחע לוויען פעמיים ואז קיבל פני רבו החת"ס ורבו שמח לקראתו מאוד וכבדו ונתן לו מקום ללון בביתו נאוה קדש ויצו עליו את בני ביתו לשמשו ככל הצורך למאור עינים, וטייל עמו ארוכות וקצרות בפרדס הפלפולים, ובלילה בא רבו ז"ל החדרה בעצמו ובכבודו לשאול את פי רבינו אולי צריך לו איזה דבר עוד טרם יבא אל המנוחה ויהי כבואו על מפתן הבית והנה נבהל משמעו לומד גמרא עם מפורשים דברים כהויותן כאילו היה לפניו ספר התלמוד עם מפורשיו פתוח ועיניו שפיר חזו. ובראותו כי אין לפניו שום ספר ואור עיניו גם הם אין אתו ויהי כמחריש וישתומם על חריצותו ובקיאותו. ובשובו מללוותו כשנסע משם הפליג מאוד

כמו"כ העיד תלמידו הרה"ק רבי יהושע העשיל מקאפיש זי"ע שבמשך שלושים שנה בכל יום היה לרבינו שעה מיוחדת שסגר של החת"ס.

מדברנא דאומתא:

בשנת תר"ח. והיה ממייסדי ותומכי ישוב החרדים בארץ ישראל, ותשובתו בעניין צדקת רבי מאיר בעל הנס נתפרסמה בראש הספר מגני ארץ ישראל שמבסס את התמיכה בכוללים, וכל גדולי הדור ביססו את תשובותיהם בענין על דבריו. היה ממניחי היסודות לתמיכה בעולים לארץ הקודש, שהביאו ליסוד כולל שומרי החומות לעולי אונגרו, אשר לאחר מותו כיבדוהו וקראו לכולל 'בית הסופר והמאיר' ע"ש מניחי יסודותיו החת"ס ורבינו.

כן היה משיב הדור בבעיות שעמדו על הפרק, כמו בפולמוס השו"ב מברדיטשוב הגט משיאמנדי פרשת רבי יהונתן מטשאבע ואחרים.

בשנת ת"ר, עם פטירת רבו החת"ס, הוכר על ידי כל חכמי דורו כממלא מקום רבו בהנהגת כלל ישראל, בהיותו מזקני גאוני הדור ותלמידי החת"ס.

עמד בראש המערכה נגד מהרסי הדת, מערכה שבה החל רבו החת"ס מול כנס הכופרים בברונשוויג. והפעיל מערכה שלימה יחד עם הגאונים רבי שרגא פייבל אב"ד פאפא היריעות שלמה ורבי מנדל אב"ד יערגען, וכתוצאה ממנו התקיימה האסיפה הראשונה של רבני היראים בפאקש בשנת תר"ד. כן מפורסמת אגרתו משנת תר"י לאסיפה בדברעצין בעניין הסמינער. כן עמד לימין עמו בתקופה הקשה של המרד ההונגרי ודיכוי

עם גדולי וצדיקי הדור:

לרבינו שיעיין בתוס' פלוני. ונוכח רבינו שצדק הרה"ק מצאנז, נתפעל רבינו מגודל קדושת הרה"ק מצאנז, וציוה לאסוף שנית את כל בני הקהילה ואמר להם שצדק הרה"ק בדבריו.

צדיקי הדור שהיו מגיעים למרחץ סאבראנץ הסמוך לאונגוואר, סרו לביתו, ביניהם הרה"ק הר"ר הערש מרימנוב, הה"ק רי"צ מראזלא הה"ק העטרת צבי מזידיטשוב והרה"ק רי"א מקאמארנא (אשר רבינו הסכים על ספרו עשירית האיפה) ועוד, עמם היה משתעשע רבינו בד"ת, ודברו רבות מענין צדיקי החסידות ותהלוכותיהם.

משהחל תלמידו הרה"ק מהר"ש מדאראג להסתופף בצל הרה"ק מצאנז, וחדל מלאכול

הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע היה שואל תמיד האנשים הבאים אליו מאונגארן על רבינו והפליג תמיד בשבחו ואמר בצחות המליצה כדרכו בקודש, "שני מאייערלך יש לו להקב"ה בגינתו ולא בכל גינה גדלים מאייערלך כאלו" והיתה כוונתו אליו ואל רבינו.

וכן היה מנהגו של הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע בכל סעודת עיו"כ להזכיר זכותם ולדבר מגדולת וקדושת רבינו וחותרו ר"ד דייטש ובניו, כידוע.

בהיות הרה"ק מצאנז באונגוואר כיבדו לדרוש בפני בני העיר, וכאשר הפריכו רבינו, נשתתק כמודה לו וירד מהבימה. כשלוו בני רבינו את הרה"ק מצאנז בצאתו מן העיר, אמר למסור

אווזות פטומות, החל אף רבינו לנהוג במנהג חסידים זה, למרות שרבו רבינו החת"ס נהג לאכלן, כי אמר שרב צריך להתנהג כך שבביתו יוכל כל יהודי לסעוד.

בעיר מונקאטש דר הנגיד החסיד ר' יהודא לייב האלפערט אשר היה מחסידי ותלמידי הגה"ק מהרצ"א מדינוב זי"ע ה"בני יששכר". ברשותו היה לו בית אכסניא ומזיגה ובשנות תקצ"ז-ח, שהיה אז שנת חירום לקחו ראשי הצבא הגענעראלן את כל בית האכסניא לצרכיהם. ובלייל ש"ק נגנב מהגענעראל הגדול טבעתו אשר היתה ממולאת ביהלום יקר אשר קבלה מהקיסר פראנץ לאות הוקרה וכבוד על נצחונו במלחמה, וחשד הגענעראל ברי"ל בעל האכסניא שהוא גנבה, כי לבו היה בטוח על בני חילו ומשרתיו שלא יהינו לגנוב ממנו דבר חשוב ויקר זה. והוא חרץ משפטו על רי"ל שאם לא יחזיר אליו טבעתו עד כ"ד שעות אחת דתו להמית וגם אשתו ובניו יאסור בכבלי ברזל, לענותם ולכלותם. רי"ל התחנן אליו שיעשה חקירה ודרישה קודם שחורץ משפטו, אך הוא אטם אזנו משמוע.

ורי"ל בצערו חשב איך יוכל להודיע צערו לרבו הבני"ש לדינוב שהוא מרחק רב, ובמוצש"ק עלה במחשבתו, למה לי להיות עד רגע האחרון במקום סכנה, ושכר סוס חזק שיוכל לנסוע במרוצה וברח לנפשו מבוהל כעוף הפורח לאשר ישאוהו הרוח. ופתאום ראה כי הוא עומד באונגוואר, ואמר בלבו הנה שמעתי מהללים ומפארים את הצדיק הקדוש שנתקבל לרב שם לפני שנה שנתיים, אלך ואתנפל לרגליו אולי יושיעני. ורץ לביתו והתחיל צועק בקול מר לרבינו שיושיעו בקולות איומים. מהר"ם א"ש ישב אז בסעודת

מלוה מלכה תפוש ברעיונותיו ובפחדו ובהלתו מהקול רעש גדול שעשה רי"ל קפץ מכסאו ודחפו לכיוון הדלת. ובהביט רי"ל בפני קדשו שב אליו רוחו ואמר לרבינו: הנני רגיל ליסע לרבי הק' רבי הערש אלימלך מדינוב, ובפולין קוראים לצדיקי הדור "א גוטער יוד" ולא בשם אחר, מובן שהרבי צריך להיות בע"כ אגוטער יוד, ע"כ אמאי יזרוק רבינו החוצה איש מלא יסורים. רבינו התחיל לפייסו ובקשו שישב ויספר לו צרתו, ונתן לו משקה לחזקו. כשמוע רבינו צרתו, קם ממקומו והתהלך אנה ואנה בחדרו ופניו להבים כחצי שעה, ואח"כ פנה אליו וא"ל שיכול ליסע לביתו לשלום כי כבר נושע תשועה אמיתית. ויהי בחוזרו לביתו כשהגיע סמוך למונקאטש מצא את אשתו ממתינה לו, וסיפרה כי אמש [בשעה שהיה אצל רבינו] נשמע לפתע קול יריה בבית, ומצא הגענראל את מזכירו שהרג עצמו, והטבעת בידו. והוברר כי הוא גנב הטבעת ולפתע נתיירא שיתגלה על כן הרג את עצמו. לאחר מעשה זה טרח רי"ל והפגיש בין הני תרי צדיקי רבינו והבני"ש, אשר קודם לכן לא רצה הבני"ש להפגש עמו יען שהיה תלמיד החת"ס שנחלק עמו בענין געשטאפט גענז ועוד, ונתוועדו יחדיו ונעשו רעים אהובים. והבני יששכר ציווה לחסידיו שמהיום והלאה אם יצטרכו לישועה ולא יהיה העת מוכשר ליסע אלי לדינוב תסעו להצדיק מאונגוואר כי היא איש קדוש ואצלו תפעלו ישועות כמו אצל כל צדיקי הדור. ומני אז הרבו העם להביא דאגת לבם לרבינו ובר"ח היה נוסעים לסעודת ר"ח אצלו, וגם מהגלילות היו מגישים פתקאות ואחר הפצרות נענה לזה, אלא שדמי הפ"נ לא רצה להנות מהם וחלקם לצדקה.

ורי"ל בצערו חשב איך יוכל להודיע צערו לרבו הבני"ש לדינוב שהוא מרחק רב, ובמוצש"ק עלה במחשבתו, למה לי להיות עד רגע האחרון במקום סכנה, ושכר סוס חזק שיוכל לנסוע במרוצה וברח לנפשו מבוהל כעוף הפורח לאשר ישאוהו הרוח. ופתאום ראה כי הוא עומד באונגוואר, ואמר בלבו הנה שמעתי מהללים ומפארים את הצדיק הקדוש שנתקבל לרב שם לפני שנה שנתיים, אלך ואתנפל לרגליו אולי יושיעני. ורץ לביתו והתחיל צועק בקול מר לרבינו שיושיעו בקולות איומים. מהר"ם א"ש ישב אז בסעודת

כבוד ה' חופף עליו:

גאונים וקדושים צדיקים מפורסמים הרבה מאוד אבל יראת שמים אמיתית שהיה מקוים בהם וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך לא ראה רק אצל רבו הקדוש ר' מאיר א"ש זי"ע ורבו הקדוש מהרי"א מזידיטשוב זי"ע.

סיפר תלמידו האמרי יוסף מספינקא זי"ע, בימיו האחרונים שכב רבינו ופניו מוסבות לקיר במשך ג' ימים, ואח"כ סיפר רבינו מהר"ם א"ש שהראו לו מקומו בעולם העליון ליד הגה"ק הנודע ביהודה, והנוב"י ביקש לבחון אותו לראות הראוי הוא להיות שכנו אם לאו, ובחנו במשך ג' מעל"ע וסיים רבי מאיר א"ש "און מיר האבין זיך נישט פארשעהמט".

רבות יסופר על תואר פני קדשו אשר כל רואיו הרגישו שלפניהם עומד קדוש עליון, ואף מי שראה אותו מאחוריו ירא ממנו כמו שסיפר תלמידו הג"ר יהושע ברוך רייניטץ זי"ע אב"ד טשעטשאוויטץ כי אף בלכתו ברחוב נחבאו כל העוברים ושבים מאימת מלך, ובעש"ק אחר חצות ורחובות הקריה מלאות אנשים הטרודים בהכנה רבתא לשבתא, היה הולך לבית הטבילה ובבואו משם, זה בא בכדו מביא יין לקידוש, זה דגים ופירות ויין לכבוד היום ובראות ההמון כי יעבור מלכם לפניהם חיש מהר התחבאו לבלתי הראות חוצה מפחד הנורא יראת הרוממות אשר יראו ממנו. וכמו שהתבטא תלמידו הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זי"ע, שראה בעיניו

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל